

KÖRA SKOTER I JÄMTLANDS LÄN

MILJÖ & HÄLSA

LEDER & SKYDDADE OMRÅDEN

VÄDER & SÄKERHET

MOTORER & BRÄNSLEN

SNÖSKOTERNS FRAMSIDA

— och baksidan som går att putsa upp!

Snöskotern är en underbar manick! De flesta som provat säger inte emot det — framför allt inte om skotern fört dem till snöklädda fjällvidder, långt från städer och stress!

Det finns emellertid både en framsida och en baksida på skotermynetet. På den positiva sidan finns upplevelsen; adrenalinkicken av att trycka på gasen, att plöja genom pudersnö och besegra branta sluttningar; men kanske framför allt den ökade tillgängligheten till naturen, fjällen och fjällfisket (även för både barn och rörelsehindrade); gemenskapen i skotergänget och varmchokladen efter ett ordentligt träningspass bakom styret.

På den negativa sidan uppstår frustration och konflikter när olika intressen möts; turister och lokalbefolkning störs av bullret och bensinångorna, samernas renar och de vilda djuren blir skrämde; dödsolyckorna i kollisioner och dåligt väder; bidraget till klimatförändringar, markskador och att förare och passagerare andas hälsofarliga avgaser.

Så låt oss putsa upp hela myntet! De kommande sidorna innehåller regler, tips, varningar och intressant information. Det här är en liten skrift om miljöval, säkerhet och hänsynstagande – för allas vår hälsa, natur, friluftsliv och skoterintresset.

Elin Andersson

Länsstyrelsen i Jämtlands län

NÄR TUMMEN RYCKER TILL ÖVER GASEN...

De stora, tysta vidderna med orörd och gnistrande nysnö ligger framför dig. Knallblå himmel, vårsolen gassar, tummen rycker till över gasen.

– Åh, härliga vinterlandskap, här kommer jag!

Men stopp! Tänk efter. Vill du bli den som naggar detta vackra vykort i kanten? Vill du vara den som bryter tystnaden, packar det snölager som värmer små gnagare, förstör livsvillkoren för naturens slumrande innevånare? Vill du verkligen störa renar och rådjur när de behöver ägna all sin kraft åt att hitta mat under snön? Vad vet du förresten om snön där ute, är den säker eller hyser den hålor och stundande laviner?

Respektera djurens behov av ostördhet. Följ de regler och leder som kommit till för att värna om naturen och din säkerhet – om vår gemensamma naturskatt.

SKOTERKÖRNING – INGEN SJÄLVKLAR RÄTTIGHET

Skoterkörning ingår inte i den svenska allemansrätten, så rätten att köra på annans mark är inte självklar. Hittills har man emellertid ansett att det är tillåtet att köra på snötäckt mark om man inte stör, förstör eller på annat sätt bryter mot lagen. De lagar som främst reglerar skoterkörning är Terrängkörningslagen och Miljöbalken.

- Du får inte köra i **UNGSKOG** vars medelhöjd över snötäcket är under 2 m, över **SKOGSPLANTERING** eller **JORDBRUKSMARK** om det finns risk för skada på skog, mark och grödor. Det är på ditt ansvar att förvissa dig om att skada inte sker.
- I fjällens **REGLERINGSOMRÅDEN** gäller särskilda regler för skoterkörning. A-område: här finns inga upplåtna leder för skoteråkning och begränsningarna för att köra är mycket starka. B-område: här finns få skoterleder och körning utanför leder är starkt begränsad. C-område: här kan det finnas flera allmänna skoterleder och körning utanför led är begränsad. Körning utanför skoterled kräver särskild dispens från länsstyrelsen.
- I de flesta **NATIONALPARKER** och **NATURRESERVAT** är det förbjudet att köra. Det kan vara tillåtet att köra på markerade leder, men i övrigt krävs särskild dispens. Se specifika regler för varje område.

www.z.lst.se/naturvard

- **ÄVEN I ANDRA OMRÅDEN** kan länsstyrelsen eller en kommun reglera skotertrafik av t.ex. hänsyn till naturvård, friluftsliv eller renskötsel.
- Det är inte tillåtet att köra på **ALLMÄN VÄG** annat än vid passage över vägen, eller kortast lämpliga sträcka längs vägen om terrängen är oframkomlig. På **SKOGSBILVÄGAR** och andra **ENSKILDA VÄGAR** kan skoterkörning vara förbjuden, även om vägen är oplogad. Förbud skyltas med vägmärke eller på annat sätt.

STÖR INTE RENARNA...

Det är mycket lätt att skingra en renhjord, men det är ett hårt, tidskrävande och slitsamt jobb att samla hjorden igen. På vintern är renarna ofta nere i skogslandet och ofta nära skoterleder. Det är enligt Rennäringslagen straffbart att köra så att renarna störs. Respektera samernas arbete och ta om möjligt en stor omväg runt renjordar.

...SÄRSKILT INTE I KALVNINGSTIDER

För att skydda renar och andra djur när de får ungar, så är skoteråkning förbjuden inom regleringsområdena från ett visst datum på våren. Det är generellt den 19 april som gäller, men ändras vissa år. Ta reda på vilket datum som gäller, se Länsstyrelsens information om Terrängkörning på www.z.lst.se/naturvard. Där och i Fjällkartan finns också information om regleringsområden.

DU SYNS OCH HÖRS

Håll dig på avstånd från bebyggelse och respektera människors rätt till hemfrid. Att köra över tomt är inte tillåtet. Kör inte heller i skidspår. Lätta gärna på gasen och lämna bred marginal när du passerar skidåkare. Du har alltid väjningsplikt mot gående och skidåkare, även i skoterspåret.

LIKA DUMT SOM ATT SNIFFA BENSIN

Har du någonsång känt dig illamående under en skotertur? Kanske framför allt om du suttit i pulka, tolkat eller kört i kolonn?

Det finns många farliga ämnen i skoteravgaserna och utsläppen är särskilt koncentrerade bakom skotern. Flera av dessa ämnen kan redan i låga koncentrationer ge olika hälsoeffekter, som huvudvärk och illamående. Särskilt känsliga är personer med luftvägsproblem såsom astma. Vid högre koncentrationer och lång exponerings tid kan avgaserna orsaka mycket allvarliga hälsoproblem.

BYT SOPPA!

Alkylatbensin, även kallad miljöbensin, är en mycket renare form av bensin, där man tagit bort hälso- och miljöskadliga ämnen såsom bensen, aromater, krackade komponenter och svavel.

Detta är en specialbensin som är extra bra för motorer som saknar avgasrengöringsutrustning, som t.ex snöskotrar, utombordare, gräsklippare och motorsågar. Att välja alkylat är särskilt viktigt i tvåtaktsmotorer, vilka kan släppa ut uppemot en tredjedel av bränslet oförbränt. Motorn trivs också bättre eftersom tändstift och förbränningsrum hålls renare.

4-TAKTS SKOTER

När du hyr eller köper en snöskoter, så är det bästa miljöalternativet för närvarande fyrtaktsmotorer. Den kan utrustas med katalysator, den är tystare, bränslesnålare och nästan luktfri. I jämförelse med 2-taktaren har 4-taktaren:

- 95-98% mindre utsläpp av kolväten
- 85% mindre utsläpp av kolmonoxid
- Minskat utsläpp av giftiga ämnen med 90%
- Lägre bullernivå

2-TAKTS SKOTER

Om du har en 2-takts skoter kan du tanka med miljövänligare alternativ som miljöbensin för att hjälpa till att minska utsläppen. En del moderna 2-taktsskotrar uppfyller satta miljökriterier. I jämförelse med 4-taktaren har 2-taktaren:

- En förbränning på endast 70-85% av bränslet
- Högre bullernivå
- Dubbelt så hög bränsleförbrukning
- Mindre utsläpp av kväveoxider

MILJÖVINSTER MED ALKYLAT I ÄLDRE 2-TAKTARE:

- Utsläppen av polyaromatiska kolväten sänks med 80-90%
- Kväveoxider minskar med 30-60%
- Bildning av marknära ozon minskar med 40%
- Avgaserna luktar mindre

TÄNK OM, TÄNK NYTT!

Trots alkylatens miljövinster är det ändå ett fossilt bränsle. Etanol är förmodligen framtidens bränsle till snöskotrar, tekniken finns och används i USA och Canada. I Sverige har man på försöksstadiet utvecklat etanolskotrar. Ren etanol ökar inte mängden koldioxid till atmosfären eftersom det tillverkas av bibränsle. För klimatets skull måste bibränslen ersätta den fossila oljan. Håll uppsikt efter bästa miljöalternativ för både motorteknik och drivmedel!

ÖPPNA TANKSTÄLLE FÖR ALKYLAT?

Ett tankställe kan bli en god investering och en miljöinsats för din skoterförening eller för butiken i byn? För att stimulera användandet har Riksdagen sänkt skatten på alkylatbensin så att salupriset blir marginellt över priset för normal bensin. Bidrag för anläggning av mobilt eller permanent tankställe för alkylatbensin kan sökas hos Länsstyrelsen, www.z.lst.se.

VAR TANKAS MILJÖBENSIN?

Alkylatbensin (miljöbensin) har hittills sålts mest i dunkar men det börjar bli allt vanligare att alkylaten säljs i pumpar vid både båtmackar och vanliga mackar. I februari 2006 fanns 12 stycken tankställen för alkylat i Jämtlands län, men det öppnas ständigt nya. För uppdaterad information om tankställen för alkylat, besök www.z.lst.se.

TANKSTÄLLEN FÖR ALKYLAT

I JÄMTLANDS LÄN

www.z.lst.se

MILJÖMÅL

Skoteråkandet påverkar hälsa och miljö, och finns därför med i de Regionala miljömål som Jämtlands län arbetar för att nå.

Miljömål som rör skoteråkning

STORSLAGEN FJÄLLMILJÖ

Störningar på flora, fauna, renskötelse och för icke motorburen turism ska minska i hela fjällvärlden.

FRISK LUFT

Utsläppen av kolväten från snöskotrar ska minska, genom förbättrad tillgång på alternativa bränslen och ökad användning av ny miljöanpassad teknik.

BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN

Koldioxidutsläppen ska minska, bland annat genom att fossila bränslen ska ersättas med förnyelsebara bränslen.

Vad kan du som är skoteråkare göra?

- **KÖP OCH HYR TYSTGÅENDE SKOTRAR** med bästa miljöteknik, t.ex fyrtaktsmotorer med katalysator.
- **ANVÄND ALKYLATBENSIN** och de andra alternativa bränslen som redan finns eller kommer att finnas för snöskotermotorer. Framför allt om det sitter folk i pulka eller som tolkar efter! Det sparar hälsan och efterlämnar ingen störande lukt och astma-attacker.
- **EFTERFRÅGA TEKNIK** för alternativa, fossilbränslefria, drivmedel och övergå till dem när de lanseras. Då minskas ytterligare klimat-effekter (växthuseffekt).
- **VISA HÄNSYN** till djur och människor som behöver eller söker lugn och ro. Stör inte renarna.
- **KÖR INTE PÅ BARMARK** eller för tunt snötäcke. Det är förbjudet eftersom mark och växtlighet förstörs.
- **RESPEKTERA FÖRBUD** för skoteråkning i vissa områden eller förbud för körning utanför led. Undvik att köra utanför leder, även om det är tillåtet.

FÖR MER INFORMATION OM

MILJÖMÅL I JÄMTLANDS LÄN

www.z.lst.se/miljomal

MER KOLVÄTE ÄN FRÅN BILEN

Visste du att tvåtaktare släpper ut 100-10 000 gånger mer kolväte än en personbil med katalysator.

FYRTAKTARE MED KATALYSATOR

De lägsta utsläppen från en skoter var en fyrtaktare med katalysator. Den släppte ut 29-64% mindre än en vanlig fyrtaktare utan katalysator.

FRÅGA EFTER FYRTAKTSSKOTER

Fråga efter fyrtaktsskoter när du hyr eller köper. Fråga också var man kan tanka alkylatbensin.

Berg och dalgångar, stora lokala höjdskillnader och andra variationer i terrängen styr och ställer med vindar, temperatur och nederbörd. Framför allt i fjällen kan vädret bete sig nyckfullt och oberäkneligt.

Östra sidan av fjället kan ha helt olika väder än västra sidan, men mest skiljer vädret mellan kalvfjäll och låglänt terräng. Kontrollera en så lokal väderrapport som möjligt innan du åker.

FJÄLLKARTA – MED LIVSVIKTIG INFORMATION

Ta med dig den senast uppdaterade kartan. Under 2005 påbörjas utgivningen av en ny kartserie, Fjällkartan i skala 1:50 000. Kartserien täcker den södra delen av fjällkedjan och ersätter Terrängkartans fjällversion. Fjällkartan kan beskrivas som en Terrängkarta kompletterad med fjällinformation, såsom råd för fjällsäkerhet, utrustningstips, naturinformation, information om leder, stugor, hjälptelefoner och rastskydd.

Kartor finns hos Lantmäteriet, www.lantmateriet.se. De finns även på mackar och turistbyråer.

SKRIV FÄRDMEDELANDE

Skriv ett meddelande om vilka som är med, om det är några barn, vart ni är på väg och vilken väg ni tar er dit, när ni ämnar vara tillbaka. Lämna meddelande till exempel till grannen, anhängig eller i receptionen där ni bor. Glöm inte att meddela när ni kommit tillbaka.

HJÄLPTELEFON

I övernattningsstugor och en del rastskydd finns s.k. hjälptelefoner. De är avsedda att användas i nödsituationer. De får även användas för att lugna anhöriga eller avstyra räddningspådrag. På Lantmäteriets Fjällkarta kan du se var hjälptelefonerna finns.

SNÖN KAN GE DIG SKYDD!

Ta alltid med dig en spade, för att gräva skydd eller om du kör fast. Gå in på www.fjallsaker.nu och lär dig hur man gräver en bivack. Och kom ihåg: att gräva är alltid svårt och påfrestande, så börja i tid. Gräv där du står om det är ont om snödrivor, det krävs ett par meter snö. Ett nästan översnöat ledkryss innebär tillräckligt djup.

ISAR OCH LAVINER

Ibland kan det faktiskt vara svårt att veta om man är på väg över en myr eller över en snötäckt sjöis. Ett skid- eller skoterspår är ingen garanti för att isen bär. Försäkra dig om isförhållandena och ha isdubbar nära till hands – drunkning står för en betydande del av olyckstillbudena på skoter.

Detsamma gäller osäkra sluttningar. De flesta lavinexperterna är överens om att en lutning på över 25 grader i sluttningar med mycket snö utgör lavinrisk. Läs om lavinfaror och hur du undviker dem på www.fjallsaker.nu.

Om du håller dig till leden, så kan du känna dig säker.

FJÄLLVÄDERTELEFONEN

Ring 0771-23 11 23 för fjällvädret från SMHI. Tala bara om för den automatiska telefonsvararen vilken ort du vill ha prognos för. Vanlig samtals-taxa.

VÄDRET PÅ INTERNET

På www.smhi.se får du aktuella väderprognoser, varningar, fjällväderobservationer och uppgifter om aktuellt snödjup. Se även www.snorapporten.nu och www.slao.se.

LÄR DIG TYDA VÄDRET

Även om fjällvädret kan ändras väldigt plötsligt så kan man lära sig tyda tecken som varnar dig i tid. Då kan du söka dig ner i skyddande terräng, välja annan väg eller kanske rent av vända om.

- Var uppmärksam om det börjar dra upp tunna vita fjädermoln på den blå himlen. I framkanten böjer molnen uppåt som skidspetsar.
- Om fjädermolnen följs av tätande moln med en s.k. halo runt solen (suddiga ljusringar) är det säkert snö eller regn på väg.
- När molnen övergår i en grå färgskala och solen lyser svagt igenom är nederbörden nära. Samtidigt ökar vinden.
- När det börjar blåsa upp bildas det snabbt tjocka, låga moln som försämrar sikten.
- Varning för höga tunna moln som kommer upp i väster. Då finns risk att sikten snabbt försämras.

Lager på lager

Kläder i flera lager (flerskiktprincipen) håller värmen bäst. Närmast kroppen bör man ha material som transporterar bort fukt och håller dig torr (ylle och syntetfiber). Sedan ytterligare något eller några värmande lager, men inte för åtsittande plagg. Det är luften mellan lagren som värmer. Ytterst är vindtätt och vattenavvisande bäst.

Var rädd om ögon och hud

Stark kyla och blåst kan skada ögonen. Använd visir eller skidglasögon. Solglasögon skyddar mot snöblindhet, vilket inträffar när ögat utsätts för alltför mycket ultraviolett ljus. De första symtomen känns som "grus" i ögonen, som också blir väldigt ljuskänsliga.

Kontrollera att glasögonen, även slalomglasögon, verkligen filtrerar bort det ultravioletta ljuset. Välj minst UV-skydd kategori 3 eller UV400. Solglasögon utan UV-skydd gör mer skada än nytta och risken för snöblindhet är faktiskt lika stor vid dimma, snöfall och mulet väder.

Använd också solkräm för ansiktet, speciellt på vårvintern då solen blir väldigt stark i kombination med reflektionen från snön.

RISK FÖR KYLSKADOR

Om du kör 70 km/h när det är nollgradigt ute, så blir kyleffekten -20 grader i fartvinden.

Minus 10 grader kyler tre gånger mer om vinden är 10 meter i sekunden!

Värm kylskador försiktigt!

Särskilt om det är både kallt och blåser finns det risk för kylskador i ansiktet. Ett första varningstecken brukar vara att huden vitnar fläckvis, blir känslöslös (bedövad) och lite stel. Gnugga inte, och tina inte upp en kylskada i hett vatten eller i värmen från eld eller element. Kylskador ska tinas långsamt och försiktigt. Behandla ytliga kylskador så här:

- Försök komma inomhus eller sök lä.
- Lossa åtsittande klädsel.
- Värm kylskadan genom direkt värmeöverföring, t.ex. en varm hand mot en kylskada i ansiktet. En kylskadad hand i armhålan.
- Drink varm dryck.
- Ta på mer kläder.
- Rör på kroppen för att få upp blodcirkulationen.
- Om behandlingen inte hjälper inom cirka 30 minuter är det förmodligen en djupare kylskada. Sök i så fall läkarvård så snart som möjligt.

OMFATTANDE INFORMATION

OM FJÄLLSÄKERHET

www.fjallsaker.nu

TA MED PÅ TUREN

På vinterfjället sätts din utrustning på hårda prov. Blir det riktigt tufft kan utrustningen vara en fråga om liv eller död.

Tips att ta med sig:

- Aktuell fjällkarta, kompass och/eller GPS
- En extra variatorrem
- Reservbränsle
- Varma kläder (ombyte)
- Snöspade och vindsäck
- Ficklampa och stearinljus
- Första-Hjälpenförpackning
- Tändare/tändstickor/tändmaterial
- Isdubbar (där du når dem)
- Matsäck
- Kniv
- Hjälms, och mössa när hjälmen tas av
- Solglasögon och solkräm (framför allt på vårvintern)
- Mobiltelefon (men lita inte på täckning)

LEDKRYSS OCH SKYLTA

Både i fjällen och i skogslandet finns ett omfattande nät av leder för vinter- och sommarbruk. Det är längs leden som du stör minst och leder är dragna för att vara säkra att följa, men väder och vind kan påverka förhållandena vid lederna. Kör inte bara blint på efter leden, utan följ med på kartan så att du vet var du är.

Vinterleder i fjällen är inlagda på fjällkartan och är markerade med röda ledkryss på cirka 40 meters avstånd. Det är viktigt att känna till vid dålig sikt när det inte går att se fram till nästa stolpe. Där leden ändrar riktning sitter två kryss. Där leder delar på sig eller korsar varandra brukar det finnas vägvisare uppsatta. Sådana platser är bra som utgångspunkt för att kontrollera på kartan var man befinner sig.

PÅBJUDEN SKOTERLED märks ut med s.k. påbudsmärke. Blå, rund skylt med vit skotersymbol. Det innebär att man måste följa leden. Att köra utanför leden är förbjudet.

SKOTERKÖRNING FÖRBJUDEN På en del leder är det förbjudet att köra snöskoter. De är då skyltade med förbudsmärke.

LÄMPLIG SKOTERLED märks ut med s.k. anvisningsmärke, en kvadratisk skylt med blå skotersymbol på vit botten. Det här är den bästa och säkraste vägen. Du bör hålla dig till leden, men det är inte förbjudet att köra utanför leden.

SKOTERKÖRNING OLÄMPLIG
Andra leder kan vara skyltade med anvisningsmärke med rött snedstreck. Sådana leder bör du inte använda. Det är visserligen inte förbjudet att köra där, men olämpligt.

MER INFORMATION OM LEDER OCH SKYLTLAR:

NATURVÅRDSVERKET www.naturvardsverket.se

under ”Friluftsliv & allemansrätt”

SAMSAS PÅ LEDERNA

Lätta på gasen och håll bred marginal när du passerar skidåkare. Du har *alltid* väjningsplikt mot skidåkare och fotfolk.

SKOTERLEDER MED AVGIFT

Ibland uppstår motsättningar vid skoterkörning i vacker och känslig natur. Därför har man i Funäsdalfjällen gjort en lokalt förankrad lösning. Generellt förbud mot skoteråkning gäller, men det finns ett mycket fint ledsystem som är naturanpassat och finansierat med avgifter.

Läs mer på www.funasdalsfjall.se/skoter.

Även kommuner kan ha särskilda regler – hör dig för på orten!

SNÖSKOTERKLUBBARN

Det finns drygt 400 registrerade snöskoterklubbar i Sverige, varav ett 80-tal finns i Jämtland och Härjedalen.

Snöskoterklubbarnas storlek varierar och deras verksamhet består i allt från utbildning i körteknik och förarbevis, social verksamhet såsom utflykter och klubbstugor, olika slags informationsspridning och ”fostrande” av nya förare, till att anlägga och sköta leder och samråda med myndigheter. Med mycket mera.

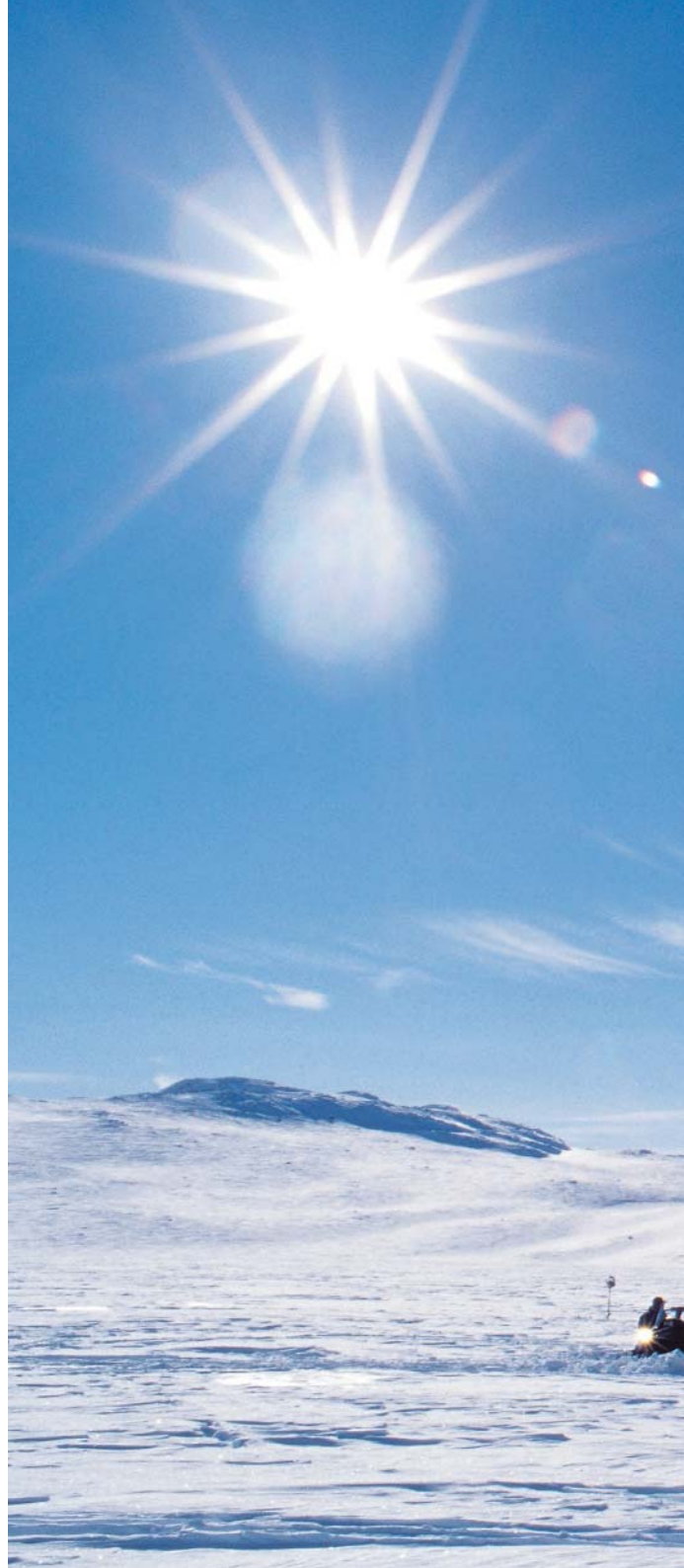
Hos de två riksorganisationerna **SVEMO SNÖSKOTER TOURING**, www.svemo.se, och **SNOFED**, www.snofed.org, får du veta mer om förarbevis, tävling, skoterklubbar, klubbaktiviteter med mera.

GRUNDREGLER FÖR SKOTERFÖRARE

Snöskotrarna blir allt fler och allt vassare. Det har gjort att reglerna har skärpts för den som kör snöskoter. Här är några grundläggande regler:

- För att få köra snöskoter måste du ha förarbevis för snöskoter. Traktorkort eller körkort utfärdat före år 2000 gäller också.
- Åldersgräns 16 år.
- Högertrafik.
- Maxhastighet 70 km/tim.
- Alltid stopplikt vid korsning av allmän väg, även om det inte finns stoppmärke.
- Inga passagerare får sitta på skotern eller i släp när man korsar väg.

Mer om regler för skoterkörning hittar du på Vägverkets hemsida www.vv.se

VEM VET MER?

Hos **POLISEN**, **DIN KOMMUN** och **LÄNSSTYRELSEN**, www.z.lst.se/naturvard, finns information om regler, leder, regleringsområden med mera.

På **NATURVÅRDSVERKET**, www.naturvardsverket.se, kan du få mer information och beställa informationsmaterial om allemansrätt och fjällsäkerhet. Från **VÄGVERKET**, www.vv.se, kan du få information om regler och trafiksäkerhet.

KÄLLOR

- Fjällsäkerhetsrådet, www.fjallsaker.nu
- Naturvårdsverket, www.naturvardsverket.se
- *Med snöskoter i naturen*, Naturvårdsverket 2003
- *Fakta om snöskoter*, Snöfo 2002
- *En skoterguide till Västerbottens fjällkommuner*, 2005

MER ATT LÄSA

- Snofeds nyutkomna *Snöskoterhandbok* tar upp många aspekter på skoteråkandet.
- Kommunförbundets bok *Planera för snöskoter* vänder sig i första hand till dem som planerar och förvaltar skoterleder, se www.skl.se
- SVEMO har skrivit *Snöskoterboken*, en ny bok för förarbevisutbildning

Länsstyrelsen
Jämtlands län

telefon 063-14 60 00 hemsida www.z.lst.se

produktion Elin Andersson, Länsstyrelsen i Jämtlands län
foto Tomas Johansson s. 2, 9, 14, 16, 18-19. Hans Wärdell s. 4-5, omslag.
Claes Jörnskiöld s. 7, 8, 10, 13. matsalmlof.se s. 6
grafisk form Periferi film o. form tryck Danagårds grafiska 2006

